

Monika Korolewska

Informacja na temat, jakie zadania własne gminy mają charakter obowiązkowy¹

Information about which of own tasks of municipalities have an obligatory nature: The Act on Municipality Self-Government introduces in Article 7 para. 2 a special category of own tasks of the municipality, namely the tasks that under the relevant provisions of substantive law are obligatory. According to the author, an analysis of the provisions of substantive law allows us to conclude that the term 'obligatory task' has been used explicitly by the legislature very seldom. She points out that both in the legal doctrine and in the decisions of supervisory authorities the view has been established that qualifying a particular own task of the municipality as a task of an obligatory nature (within the meaning of Article 7 para.. 2 of the Act on Municipality Self-Government, may depend on the way in which the legal provisions are edited. The author has made an attempt to identify the most relevant legal norms which require the municipality or its bodies to carry out certain tasks, even if the content of the provisions does not directly specify them as obligatory tasks.

Keywords: roads | municipality | culture | education | social assistance
Słowa kluczowe: drogi | gmina | kultura | oświata | pomoc społeczna

Specjalista ds. finansów publicznych BAS; monika.korolewska@sejm.gov.pl.

Przedmiot opinii

Przedmiot opinii stanowi wskazanie, które z zadań własnych gmin mają charakter obowiązkowy.

W myśl art. 6 ust. 1 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r., poz. 594, ze zm.; dalej: u.s.g.) do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Artykuł 7 ust. 1 u.s.g. stanowi, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy oraz konstruuje otwarty katalog takich zadań. Zgodnie z tym przepisem w szczególności zadania własne gminy obejmują następujące sprawy: 1) ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospo-

¹ Opinia sporządzona 3 stycznia 2014 r. na zlecenie posła; BAS-WASGiPU-2809/13.

darki wodnej; 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz, 4) lokalnego transportu zbiorowego, 5) ochrony zdrowia, 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych, 7) gminnego budownictwa mieszkaniowego, 8) edukacji publicznej, 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, 10) kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, 11) targowisk i hal targowych, 12) zieleni gminnej i zadrzewień, 13) cmentarzy gminnych, 14) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego, 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, 16) polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej, 17) wspierania i upowszechniania idei samorządowej, 18) promocji gminy, 19) współpracy z organizacjami pozarządowymi, 20) współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Ustawa o samorządzie gminnym w art. 7 ust. 2 wprowadza szczególną kategorię zadań własnych gminy, mianowicie zadania, które z mocy odpowiednich ustaw prawa materialnego mają charakter obowiązkowy.

Ustawodawstwo wprost określone zadania nazywa zadaniami obowiązkowymi w bardzo ograniczonej liczbie ustaw. Są to: ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2013 r., poz. 182, ze zm.; dalej: u.p.s.), ustawa z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2012 r. poz. 391, ze zm.; dalej: u.u.c.p.), ustawa z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r. poz. 406, ze zm.; dalej: u.d.k.) oraz ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, ze zm.; dalej: u.s.o.).

Zgodnie z art. 17 ust. 1 u.p.s. do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka,
- sporządzanie oceny zasobów pomocy społecznej²,

² Ocena zasobów pomocy społecznej sporządzana jest na podstawie analizy lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej. Zasoby te obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący. Ocena obejmuje

- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego,
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem,
- praca socjalna,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych,
- dożywianie dzieci,
- sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu,
- pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy. Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zobowiązany jest do przedstawienia oceny co roku – do 30 kwietnia odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu, a do 30 czerwca sejmikowi województwa. Ocena wraz z rekomendacjami jest podstawą do planowania budżetu na rok następny.

Stosownie do art. 3 ust. 1 u.u.c.p. do obowiązkowych zadań własnych gminy należy utrzymanie czystości i porządku w gminach. Gminy powinny zapewniać czystość i porządek na swoim terenie i tworzyć warunki niezbędne do ich utrzymania, a w szczególności:

- tworzyć warunki do wykonywania prac związanych z utrzymaniem czystości i porządku na terenie gminy lub zapewniać wykonanie tych prac przez tworzenie odpowiednich jednostek organizacyjnych,
- zapewniać budowę, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnych z innymi gminami:
 - a) regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych,
 - b) stacji zlewnych, w razie gdy podłączenie wszystkich nieruchomości do sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe lub powoduje nadmierne koszty,
 - c) instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych lub ich części,
 - d) szaletów publicznych,
- objąć wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi,
- nadzorować gospodarowanie odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości,
- ustanawiać selektywne zbieranie odpadów komunalnych, obejmujące co najmniej następujące frakcje odpadów: papieru, metalu, tworzywa sztucznego, szkła i opakowań wielomateriałowych oraz odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, w tym odpadów opakowaniowych ulegających biodegradacji,
- tworzyć punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy, w tym wskazywać miejsca, w których mogą być prowadzone zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych,
- zapewniać osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania,
- prowadzić działania informacyjne i edukacyjne w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- udostępniać na stronie internetowej urzędu gminy oraz w sposób zwyczajowo przyjęty informacje o:
 - a) podmiotach odbierających odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy³,

³ Zawierające nazwę firmy, oznaczenie siedziby i adres albo imię, nazwisko i adres podmiotu odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości.

- b) miejscach zagospodarowania przez podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu danej gminy zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania,
- c) osiągniętych przez gminę oraz podmioty odbierające odpady komunalne od właścicieli nieruchomości w danym roku kalendarzowym wymaganych poziomach recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania,
- d) punktach selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- e) zbierających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z gospodarstw domowych,
- dokonywać corocznej analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi, w celu weryfikacji możliwości technicznych i organizacyjnych gminy w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym:
 - a) możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania,
 - b) potrzeb inwestycyjnych związanych z gospodarowaniem odpadami komunalnymi,
 - c) kosztów poniesionych w związku z odbieraniem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych,
 - d) liczby mieszkańców,
 - e) liczby właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umów o odbiór odpadów komunalnych lub opróżnianie zbiorników bezodpływowych, w imieniu których gmina powinna podjąć działania związane ze zorganizowaniem odbierania odpadów komunalnych i opróżniania zbiorników,
 - f) ilości odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie gminy,
 - g) ilości zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania odbieranych z terenu gminy,
- zapobiegać zanieczyszczeniu ulic, placów i terenów otwartych, w szczególności przez: zbieranie i pozbywanie się błota, śniegu, lodu oraz innych zanieczyszczeń uprzągniętych z chodników przez właścicieli nieruchomości oraz odpadów zgromadzonych w przeznaczonych do tego celu pojemnikach ustawionych na chodniku,
- utrzymywać czystość i porządek na przystankach komunikacyjnych, których właścicielem lub zarządzającym jest gmina, oraz które są położone na jej obszarze przy drogach publicznych bez względu na kategorię tych dróg,
- określać wymagania wobec osób utrzymujących zwierzęta domowe w zakresie bezpieczeństwa i czystości w miejscach publicznych,

- zapobiegać bezdomności zwierząt na zasadach określonych w przepisach o ochronie zwierząt,
- zapewniać zbieranie, transport i unieszkodliwianie zwłok bezdomnych zwierząt lub ich części oraz współdziałać z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w tym zakresie,
- znakować obszary dotknięte lub zagrożone chorobą zakaźną zwierząt.

W myśl art. 9. ust. 2 u.d.k. prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym. Jednostki organizują tę działalność, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym.

Na mocy art. 104 ust. 1 u.s.o. prowadzenie szkół podstawowych, z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych (w tym szkół przy zakładach karnych oraz zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich) i artystycznych, przeszło do obowiązkowych zadań własnych gmin 1 stycznia 1994 r.⁴. Z kolei na podstawie art. 105 u.s.o. zadanie własne gmin w zakresie prowadzenia przedszkoli stało się zadaniem obowiązkowym od 1 stycznia 1992 r.

Analiza przepisów prawa materialnego nakładających na gminę określone zadania, pozwala stwierdzić, że o obowiązku ich realizacji decyduje nie tylko nazwanie tych zadań wprost przez ustawodawcę zadaniami obowiązkowymi, ale również redakcja przepisów⁵. Zbiór ustawodawstwa prawa materialnego, w którym o nałożeniu na gminę obowiązku realizacji określonego zadania stanowi redakcja przepisów prawnych, jest bardzo rozległy i dotyczy większości spraw należących do zadań własnych według katalogu tych zadań ustanowionego w art. 7 ust. 1 u.s.g.

W dalszej części wskazane są najistotniejsze regulacje prawne, w których o obowiązkowym charakterze powierzanych do wykonywania zadań decyduje forma przepisów prawnych. Wybrane zostały te zadania, które mają ważne znaczenie z punktu widzenia gminnych budżetów. Pominięte zostały te przepisy, które nakładają na gminy obowiązkowe zadania o charakterze sprawozdawczym, takie jak zobowiązanie do sporządzania sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, wprowadzone ustawą z 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

W myśl art. 4 ust. 1 ustawy z 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2005 r.

⁴ Gmina mogła ustalić inny termin przejścia szkół, nie później jednak niż 1 stycznia 1996 r.

⁵ Pogląd taki wyrazili M. Augustyniak i T. Moll w komentarzu do art. 7 ustawy o samorządzie gminnym; zob. *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, B. Dolnicki (red.), Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.

nr 31, poz. 226, ze zm.; dalej: u.o.l.) do zadań własnych gminy należy tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej. Zgodnie z ogólną normą zawartą w ust. 2 tego artykułu gmina ma zapewniać lokale socjalne i lokale zamienne, a także zaspokajać potrzeby mieszkaniowe gospodarstw domowych o niskich dochodach. W celu wykonywania tych zadań gmina może wykorzystywać mieszkaniowy zasób gminy lub działać w inny sposób. Zgodnie z konkretyzacją wskazanej normy zawartą w art. 14 ust. 1 u.o.l., na gminie⁶ ciąży obowiązek zapewnienia lokalu socjalnego, jeśli w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy. Ponadto w wypadku wykonywania przez komornika obowiązku opróżnienia lokalu⁷ gmina ma wskazać tymczasowe pomieszczenie albo noclegownię, schronisko lub inną placówkę zapewniającą miejsca noclegowe, chyba że pomieszczenie odpowiadające wymogom tymczasowego pomieszczenia wskazał wierzyciel lub dłużnik albo osoba trzecia (zob. art. 4 ust 2a u.o.l.).

Zadania ustalone przepisami ustawy o systemie oświaty, które w kontekście art. 7 ust. 2 u.s.g. należy określić mianem obowiązkowych obejmują:

- zapewnienie przez gminę warunków do spełniania obowiązku odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego przez dziecko w wieku 5 lat (art. 14 ust. 4 u.s.o.),
- zapewnienie przez gminę niepełnosprawnym dzieciom pięcioletnim oraz dzieciom objętym wychowaniem przedszkolnym w związku z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w wieku powyżej 6 lat bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższego przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej, innej formy wychowania przedszkolnego lub ośrodka umożliwiającego dzieciom upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim wymagających uczestnictwa w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego, albo zwrot kosztów przejazdu ucznia i opiekuna na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) i rodzicami, opiekunami lub opiekunami prawnymi, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice, opiekunowie lub opiekunowie prawni (art. 14a ust. 4 u.s.o.),
- zapewnienie przez gminę (art. 17 ust. 3a u.s.o.):
 - a) uczniom niepełnosprawnym, których kształcenie i wychowanie odbywa się na podstawie art. 71b u.s.o, bezpłatnego transportu i opieki w czasie

⁶ Właściwej ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu.

⁷ W myśl art. 1046 § 4 ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. nr 43, poz. 296, ze zm.

- przewozu do najbliższej szkoły podstawowej i gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21. roku życia,
- b) dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim wymagających uczestnictwa w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia,
- c) zwrotu kosztów przejazdu ucznia, o którym mowa w pkt 1 i 2, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, wymienionych w pkt 1 i 2, na zasadach określonych w umowie zawartej między wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) a rodzicami, jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice,
- ustalenie przez radę gminy planu sieci publicznych szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę, a także określenie granicy obwodów publicznych szkół podstawowych i gimnazjów, z wyjątkiem specjalnych, mających siedzibę na obszarze gminy (art. 17 ust. 4 u.s.o.),
 - zapewnienie przez gminę, na wniosek rodziców, odpowiedniej formy kształcenia, jeżeli orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zaleca kształcenie dziecka odpowiednio w przedszkolu specjalnym albo w przedszkolu, szkole podstawowej lub gimnazjum, ogólnodostępnych lub integracyjnych (art. 71b ust. 5a u.s.o.),
 - dofinansowanie publicznych przedszkoli, szkół i placówek, dla których organem prowadzącym jest osoba fizyczna lub osoba prawna niebędąca jednostką samorządu terytorialnego oraz niepublicznych przedszkoli, szkół i placówek przez przekazywanie z budżetów gmin dotacji określonych w przepisach art. 80 i art. 90 u.s.o.,
 - udzielanie świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym, w związku z czym obowiązkiem rady gminy jest uchwalenie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie gminy, kierując się celami pomocy materialnej o charakterze socjalnym (art. 90f u.s.o.), a obowiązkiem wójta (burmistrza, prezydenta miasta) jest przyznanie świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym (art. 90m u.s.o.).

Kolejne zadania z obszaru edukacji, które w kontekście art. 7 ust. 2 u.s.g. należy określić mianem obowiązkowych, zawierają przepisy ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta nauczyciela (Dz.U. z 2006 r. nr 97, poz. 674, ze zm.; dalej: KN). Zadania te obejmują:

- zapewnienie szkole warunków do realizacji przez nauczycieli zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych spoczywający na wójcie, burmistrzu, prezydencie miasta (art. 29 KN),
- realizację uprawnień nauczyciela zatrudnionego na terenie wiejskim oraz w mieście liczącym do 5000 mieszkańców do lokalu mieszkalnego na terenie gminy, w której położona jest szkoła, przez dyrektora szkoły i wójta, burmistrza, prezydenta miasta (art. 54 ust. 1 i 2 KN),
- określenie przez radę gminy w drodze regulaminu: wysokości stawek dodatków (za wysługę lat, motywacyjnego, funkcyjnego oraz za warunki pracy), a także szczegółowych warunków przyznawania dodatków, szczegółowych warunków obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw, wysokości nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego oraz szczegółowych zasad jego przyznawania i wypłacania, wysokości i warunków wypłacania pozostałych składników wynagrodzenia, jeśli nie zostały one określone w ustawie lub w odrębnych przepisach – w taki sposób, aby średnie wynagrodzenia nauczycieli składające się z elementów, o których mowa w art. 30 ust. 1 KN, odpowiadały na obszarze działania danej gminy co najmniej średnim wynagrodzeniom nauczycieli, o których mowa w art. 30 ust. 3 KN (art. 30 ust. 6 KN),
- określenie przez radę gminy: zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiaru zniżek w *pensum*, przyznawania zwolnienia od obowiązku realizacji zajęć, tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć określonych kategorii nauczycieli oraz pracowników oświaty (art. 42 ust. 7 pkt 1–3 KN),
- ustalanie przez radę gminy kryteriów i trybu przyznawania nagród dla nauczycieli za ich osiągnięcia w zakresie pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, w tym realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę (art. 49 ust. 2 KN),
- wyodrębnienie w uchwale budżetowej gminy środków na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli z uwzględnieniem doradztwa metodycznego w wysokości 1% planowanych rocznych środków przeznaczonych na wynagrodzenia osobowe nauczycieli (art. 70a KN),
- przeznaczanie corocznie w budżecie gminy odpowiednich środków finansowych z przeznaczeniem na pomoc zdrowotną dla nauczycieli korzystających z opieki zdrowotnej oraz określanie rodzajów świadczeń przyznawanych w ramach tej pomocy oraz warunków i sposobu ich przyznawania (art. 72 KN).

Zgodnie z art. 18 ustawy z 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2012 r. poz. 1059, ze zm.; dalej: u.p.e.) do zadań własnych gminy w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i paliwa gazowe należy:

- planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy,
- planowanie oświetlenia miejsc publicznych i dróg znajdujących się na terenie gminy,
- finansowanie oświetlenia ulic, placów i dróg publicznych znajdujących się na terenie gminy,
- planowanie i organizacja działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy.

Obowiązek opracowania projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, zgodnie z art. 19 ust. 1 u.p.e., ciąży na wójcie (burmistrzu, prezydencie miasta).

Na mocy art. 3 ustawy z 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. z 2006 r. nr 123, poz. 858; dalej: u.z.w.o.ś.) zadania w tym obszarze ustanowiono zadaniem własnym gminy. Do zakresu kompetencji rady gminy związanych z zaopatrzeniem w wodę i zbiorowym odprowadzaniem ścieków należą:

- uchwalenie regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków (art. 19 ust. 1 u.z.w.o.ś.),
- podjęcie uchwały o zatwierdzeniu taryf za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków, w terminie 45 dni od dnia złożenia wniosku przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne, albo o odmowie zatwierdzenia taryf, jeżeli zostały one sporządzone niezgodnie z przepisami (art. 24 ust. 5 u.z.w.o.ś.),
- przedłużenie, w drodze uchwały, na uzasadniony wniosek przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego czasu obowiązywania dotychczasowych taryf (art. 24 ust. 9a u.z.w.o.ś.),
- ustalenie obowiązujących cen i stawek opłat zapewniających pokrycie uzasadnionych kosztów zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, w okresie pierwszych 18 miesięcy od dnia podjęcia działalności przez powołane lub utworzone przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne lub podjęcia przez istniejące przedsiębiorstwo nowego rodzaju działalności gospodarczej w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków (art. 24a ust. 1 u.z.w.o.ś.),
- uchwalenie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych będących w posiadaniu przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego (art. 21 ust. 5 u.z.w.o.ś.).

Z kolei art. 12 ust. 5 u.z.w.o.ś. nakłada na wójta (burmistrza, prezydenta miasta) obowiązek informowania mieszkańców o jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

W myśl art. 7 ustawy z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 260, ze zm.; dalej: u.d.p.) drogi gminne stanowią uzupełnienie istniejących w danej gminie sieci dróg powiatowych, wojewódzkich lub krajowych. Stanowią one własność samorządu gminy i gmina ma obowiązek łożenia na ich utrzymanie. Zgodnie z przepisami art. 19 ust. 2 pkt 4 u.d.p. wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest zarządcą drogi dla dróg gminnych. Do zarządcy drogi należy w szczególności:

- opracowywanie projektów planów rozwoju sieci drogowej oraz bieżące informowanie o tych planach organów właściwych do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- opracowywanie projektów planów finansowania budowy, przebudowy, remontu, utrzymania i ochrony dróg oraz drogowych obiektów inżynierskich,
- pełnienie funkcji inwestora,
- utrzymanie nawierzchni drogi, chodników, drogowych obiektów inżynierskich, urządzeń zabezpieczających ruch i innych urządzeń związanych z drogą, z wyjątkiem części pasa drogowego,
- realizacja zadań w zakresie inżynierii ruchu,
- przygotowanie infrastruktury drogowej dla potrzeb obronnych oraz wykonywanie innych zadań na rzecz obronności kraju,
- koordynacja robót w pasie drogowym,
- wydawanie zezwoleń na zajęcie pasa drogowego i zjazdu z dróg oraz pobieranie opłat i kar pieniężnych,
- prowadzenie ewidencji dróg, obiektów mostowych, tuneli, przepustów i promów oraz udostępnianie ich na żądanie uprawnionym organom,
- sporządzanie informacji o drogach publicznych oraz przekazywanie ich Generalnemu Dyrektorowi Dróg Krajowych i Autostrad,
- przeprowadzanie okresowych kontroli stanu dróg i drogowych obiektów inżynierskich oraz przepraw promowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich wpływu na stan bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym weryfikację cech i wskazanie usterek, które wymagają prac konserwacyjnych lub naprawczych ze względu na bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- badanie wpływu robót drogowych na bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- wykonywanie robót interwencyjnych, robót utrzymaniowych i zabezpieczających,
- przeciwdziałanie niszczeniu dróg przez ich użytkowników,
- przeciwdziałanie niekorzystnym przeobrażeniom środowiska, mogącym powstać lub powstającym w następstwie budowy lub utrzymania dróg,
- wprowadzanie ograniczeń lub zamykanie dróg i drogowych obiektów inżynierskich dla ruchu oraz wyznaczanie objazdów drogami różnej kategorii, gdy występuje bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa osób lub mienia,
- dokonywanie okresowych pomiarów ruchu drogowego,

- utrzymywanie zieleni przydrożnej, w tym sadzenie i usuwanie drzew oraz krzewów,
- nabywanie nieruchomości pod pasy drogowe dróg publicznych i gospodarowanie nimi w ramach posiadanego prawa do tych nieruchomości, a także nabywanie innych nieruchomości na potrzeby zarządzania drogami i gospodarowanie nimi w ramach posiadanego do nich prawa,
- zarządzanie i utrzymywanie kanałów technologicznych i pobieranie opłat za ich udostępnianie.

Zgodnie z przepisami ustawy z 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2011 r. nr 5, poz. 13, ze zm.; dalej: u.p.t.z.) gmina jest organizatorem publicznego transportu zbiorowego na linii komunikacyjnej albo sieci komunikacyjnej w gminnych przewozach pasażerskich (art. 7 ust. 1 lit. a)⁸. Do zadań własnych gminy w zakresie publicznego transportu zbiorowego należą: budowa, przebudowa i remont przystanków komunikacyjnych oraz dworców, których właścicielem lub zarządzającym jest gmina, a także wiat przystankowych lub innych budynków służących pasażerom, posadowionych na miejscu przeznaczonym do wsiadania i wysiadania pasażerów lub przylegających do tego miejsca, usytuowanych w pasie drogowym dróg publicznych bez względu na kategorię tych dróg (art. 18 u.p.t.z.). Ponadto przepisy zobowiązują gminy liczące co najmniej 50 000 mieszkańców, w przypadku planowanego zorganizowania przewozów o charakterze użyteczności publicznej, do opracowania planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (art. 9 ust. 1 pkt 1 lit. a u.p.t.z.). Plan transportowy może być również opracowany na obszarze liczącym mniejszą liczbę mieszkańców (art. 9 ust. 2 u.p.t.z.).

Na mocy ustawy z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 r., poz. 647, ze zm.; dalej: u.p.z.p.) do zadań własnych gminy zaliczono kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy, w tym uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z wyjątkiem morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej oraz terenów zamkniętych (art. 3 ust. 1 u.p.z.p.). W celu określenia polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium sporządza wójt, burmistrz albo prezydent miasta, uwzględniając zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospo-

⁸ Gmina, której powierzono zadanie organizacji publicznego transportu zbiorowego na mocy porozumienia między gminami, jest organizatorem publicznego transportu zbiorowego na linii komunikacyjnej albo sieci komunikacyjnej w gminnych przewozach pasażerskich, na obszarze gmin, które zawarły porozumienie.

darowania kraju, ustalenia strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy, o ile gmina dysponuje takim opracowaniem (art. 9 ust. 1–2 u.p.z.p.). Koszty sporządzenia studium obciążają budżet gminy, a koszty sporządzenia lub zmiany studium, wynikające z rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, obciążają odpowiednio budżet państwa, budżet województwa albo budżet powiatu (art. 13 u.p.z.p.). W celu ustalenia przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego, oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 14 ust. 1 u.p.z.p.). Projekt planu miejscowego sporządza wójt, burmistrz albo prezydent miasta, zgodnie z zapisami studium oraz z przepisami odrębnymi, odnoszącymi się do obszaru objętego planem (art. 15 ust. 1 u.p.z.p.). Plan miejscowy uchwała rada gminy po stwierdzeniu, że nie narusza on ustaleń studium, rozstrzygając jednocześnie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu planu oraz sposobie realizacji, zapisanych w planie, inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy, oraz zasadach ich finansowania, zgodnie z przepisami o finansach publicznych (art. 20 ust. 1 u.p.z.p.). Koszty sporządzenia planu miejscowego obciążają budżet gminy (art. 21 ust. 1 u.p.z.p.), z zastrzeżeniem, że koszty sporządzenia planu miejscowego obciążają:

- budżet państwa, jeżeli jest on w całości lub w części bezpośrednią konsekwencją zamiaru realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym,
- budżet województwa, jeżeli jest on w całości lub w części bezpośrednią konsekwencją zamiaru realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu wojewódzkim,
- budżet powiatu, jeżeli jest on w całości lub w części bezpośrednią konsekwencją zamiaru realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym,
- inwestora realizującego inwestycję celu publicznego, w części, w jakiej jest on bezpośrednią konsekwencją zamiaru realizacji tej inwestycji.

Bieżąca analiza aktualności studium i planów miejscowych jest obowiązkiem wójta, burmistrza albo prezydenta miasta (art. 32 ust. 1 u.p.z.p.). Uznanie studium bądź planu miejscowego za nieaktualny skutkuje koniecznością podjęcia uchwały o zmianie studium bądź planu miejscowego lub uchwały o przystąpieniu do sporządzania nowego studium bądź planu, w zależności od stopnia ich nieaktualności.

Przepisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie zawierają katalogu przypadków, w których sporządzenie i uchwalenie planów miejscowych jest obowiązkowe, a jedynie odsyłają w tym zakresie do „przepisów odrębnych”. Przepisy te znajdują się m.in. w:

- ustawie z 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz.U. nr 41, poz. 412, ze zm.); na mocy art. 5. ust.1 tej ustawy gmina ma obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru pomnika Zagłady⁹ i jego strefy ochronnej,
- ustawie z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162, poz. 1568, ze zm.); w tym wypadku obowiązek sporządzenia planu odnosi się do obszarów, na których utworzono park kulturowy (art. 16 ust. 6).

Zgodnie z art. 25 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2010 r. nr 102, poz. 651, ze zm.; dalej: u.g.n.) gminnym zasobem nieruchomości gospodaruje wójt, burmistrz albo prezydent miasta. Gospodarowanie to polega na przygotowywaniu opracowań geodezyjno-prawnych i projektowych, dokonywaniu podziałów oraz scaleń i podziałów nieruchomości, a także wyposażaniu ich, w miarę możliwości, w niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej, a w szczególności także na wykonywaniu czynności polegających na:

- ewidencjonowaniu nieruchomości zgodnie z katastrem nieruchomości,
- zapewnieniu wyceny tych nieruchomości,
- sporządzaniu planów wykorzystania zasobu,
- zabezpieczaniu nieruchomości przed uszkodzeniem lub zniszczeniem,
- wykonywaniu czynności związanych z naliczaniem należności za nieruchomości udostępniane z zasobu oraz prowadzeniu windykacji tych należności,
- współpracy z innymi organami, które na mocy odrębnych przepisów gospodarują nieruchomościami Skarbu Państwa, a także z właściwymi jednostkami samorządu terytorialnego,
- zbywaniu oraz nabywaniu, za zgodą wojewody, nieruchomości wchodzących w skład zasobu,
- wydzierżawianiu, wynajmie i użyczeniu nieruchomości wchodzących w skład zasobu,
- podejmowaniu czynności w postępowaniu sądowym, w szczególności w sprawach dotyczących własności lub innych praw rzeczowych na nieruchomości, o zapłatę należności za korzystanie z nieruchomości, o roszczenia ze stosunku najmu, dzierżawy lub użyczenia, o stwierdzenie nabycia spadku, o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie,

⁹ Pomnikami Zagłady są tereny, na których są położone: pomnik Męczeństwa w Oświęcimiu, pomnik Męczeństwa na Majdanku, Muzeum Stutthof w Sztutowie, Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy, Mauzoleum Walki i Męczeństwa w Treblince, Muzeum Martyrologiczne – Obóz w Chełmnie nad Nerem, Muzeum byłego Obozu Zagłady w Sobiborze oraz były Obóz Zagłady w Bełżcu.

- składanie wniosków o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości Skarbu Państwa oraz o wpis w księdze wieczystej.

Przepisy art. 106 ust. 1 i 1a u.g.n. wprowadzają zasadę, że za działki gruntu przejęte podczas scalania i podziału pod drogi publiczne wypłaca się odszkodowanie. Z przepisów tych wynika, że do wypłaty odszkodowania zobowiązana będzie gmina, która jest właścicielem drogi. Z kolei zgodnie z art. 106 ust. 3 u.g.n., po wejściu w życie uchwały o scaleniu i podziale nieruchomości, gmina obowiązana jest do wybudowania na gruntach objętych uchwałą o scaleniu i podziale nieruchomości niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej, ale tylko takich, które zostały przewidziane w tej uchwale.

Na mocy ustawy z 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U. z 2010 r. nr 193, poz. 1287, ze zm.) ustanowiono, że do zadań gminy należy:

- ustalanie numerów porządkowych oraz zakładanie i prowadzenie ewidencji miejscowości, ulic i adresów,
- umieszczanie i utrzymywanie w należyłym stanie tabliczek z nazwami ulic i placów w miastach oraz innych miejscowościach na obszarze gminy.

W art. 78 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2013 r. poz. 627, ze zm.) ustanowiono radę gminy organem obowiązany do zakładania i utrzymywania w należyłym stanie terenów zieleni i zadrzewienia.

Zgodnie z art. 403 ust. 2 ustawy z 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2013 r. poz. 1232, ze zm.) do zadań własnych gmin należy finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w zakresie:

- przedsięwzięć związanych z ochroną wód,
- wspomaganie realizacji zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym dotyczących instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,
- przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska, innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- wspomaganie systemów gromadzenia i przetwarzania danych związanych z dostępem do informacji o środowisku,
- przedsięwzięć związanych z ochroną powietrza,
- wspomaganie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz wprowadzania bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspomaganie działalności związanej z wytwarzaniem biokomponentów i biopaliw ciekłych,
- wspomaganie ekologicznych form transportu,

- działań z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujących na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi, położonych na obszarach podlegających ochronie na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- przedsięwzięć związanych z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- profilaktyki zdrowotnej dzieci zamieszkałych na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- edukacji ekologicznej oraz propagowania działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- współfinansowania projektów inwestycyjnych, kosztów operacyjnych i działań realizowanych z udziałem środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi,
- przygotowywania dokumentacji przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, które mają być współfinansowane ze środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi,
- współfinansowania projektów inwestycyjnych, kosztów operacyjnych i działań realizowanych z udziałem środków bezzwrotnych pozyskiwanych w ramach współpracy z organizacjami międzynarodowymi oraz współpracy dwustronnej,
- współfinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na zasadach określonych w ustawie z 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym,
- przedsięwzięć związanych z wdrażaniem i funkcjonowaniem systemu ekzarządzania i audytu (EMAS),
- innych zadań służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikających z zasady zrównoważonego rozwoju i polityki ekologicznej państwa.

Finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej przez gminy musi odbywać się w wysokości nie mniejszej niż kwota wpływów z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i administracyjnych kar pieniężnych pobieranych na podstawie ustawy oraz przepisów szczególnych w części stanowiącej dochody budżetów gmin, pomniejszona o nadwyżkę z tytułu tych dochodów przekazywaną do wojewódzkich funduszy.

Ustawą z 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2011 r. nr 118, poz. 687, ze zm.; dalej: u.c.) ustanowiono, że do zadań własnych gminy należy zakładanie i rozszerzanie cmentarzy komunalnych (art. 1 ust. 1). W myśl art. 2 ust. 1 u.c. zadanie utrzymania cmentarzy komunalnych i zarządzania nimi zostało przyznane wójtom (burmistrzom, prezydentom miast). Zgodnie z art. 4 u.c. cmentarze komunalne powinny być zakładane w zasadzie na terenie każdej gminy lub miasta, jednakże w uzasadnionych przypadkach można założyć cmentarz dla kilku gmin.

Zgodnie z przepisami ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2012 r. poz. 461, ze zm.; dalej: u.p.o.o.) do kompetencji wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) należy:

- ustalenie i wypłata żołnierzowi rezerwy, który odbył ćwiczenia wojskowe, z wyjątkiem ćwiczeń trwających do dwudziestu czterech godzin odbywanych w czasie lub dniu wolnym od pracy, świadczenia pieniężnego rekompensującego utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych (art. 119a ust. 5 u.p.o.o.),
- opłata należności z tytułu najmu lokalu mieszkalnego przez żołnierzy samotnych oraz uznanych za mających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny w okresie odbywania przez nich czynnej służby wojskowej (art. 131 ust. 6 u.p.o.o.).

Wydatki z tytułu wypłaty rekompensaty za utracone zarobki oraz z tytułu opłaty należności w związku z najmem lokalu mieszkalnego są jednak pokrywane ze środków budżetu państwa.

Ponadto zgodnie z art. 138 ust. 3 u.p.o.o. wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) tworzą formacje obrony cywilnej.

Na mocy art. 14 ust. 5 ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2009 r. nr 178, poz. 1380, ze zm.; dalej: u.p.poż.) wójt (burmistrz, prezydent miasta) koordynuje funkcjonowanie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego na obszarze gminy w zakresie ustalonym przez wojewodę. Zgodnie z art. 28 u.p.poż. członek ochotniczej straży pożarnej, który uczestniczył w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub gminę, otrzymuje ekwiwalent pieniężny, który jest wypłacany z budżetu gminy. Wysokość ekwiwalentu ustala rada gminy w drodze uchwały. Gmina ponosi także koszty wyposażenia, utrzymania, wyszkolenia i zapewnienia gotowości bojowej ochotniczej straży pożarnej (art. 35 ust. 2 u.p.poż.). Gmina ma również obowiązek (art. 35 ust. 2 u.p.poż.):

- bezpłatnego umundurowania członków ochotniczej straży pożarnej,
- ubezpieczenia w instytucji ubezpieczeniowej członków ochotniczej straży pożarnej i młodzieżowej drużyny pożarniczej; ubezpieczenie może być imienne lub zbiorowe nieimienne,
- ponoszenia kosztów okresowych badań lekarskich.

Na mocy ustawy z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2013 r. poz. 1166; dalej: u.z.k.) wójta, burmistrza, prezydenta miasta ustanawia się organem właściwym w sprawach zarządzania kryzysowego na terenie gminy (art. 19 ust.1). Do zadań wójta, burmistrza, prezydenta miasta w sprawach zarządzania kryzysowego należy:

- kierowanie monitorowaniem, planowaniem, reagowaniem i usuwaniem skutków zagrożeń na terenie gminy,
- realizacja zadań z zakresu planowania cywilnego, w tym:
 - realizacja zaleceń do gminnego planu zarządzania kryzysowego,
 - opracowywanie i przedkładanie staroście do zatwierdzenia gminnego planu zarządzania kryzysowego,
- zarządzanie, organizowanie i prowadzenie szkoleń, ćwiczeń i treningów z zakresu zarządzania kryzysowego,
- wykonywanie przedsięwzięć wynikających z planu operacyjnego funkcjonowania gmin i gmin o statusie miasta,
- zapobieganie, przeciwdziałanie i usuwanie skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym,
- współdziałanie z Szefem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie przeciwdziałania, zapobiegania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym,
- organizacja i realizacja zadań z zakresu ochrony infrastruktury krytycznej.

Zgodnie z art. 20 u.z.k. wójt, burmistrz, prezydent miasta zapewnia na obszarze gminy (miasta) realizację następujących zadań:

- całodobowe alarmowanie członków gminnego zespołu zarządzania kryzysowego, a w sytuacjach kryzysowych zapewnienie całodobowego dyżuru w celu zapewnienia przepływu informacji oraz dokumentowania prowadzonych czynności,
- współdziałanie z centrami zarządzania kryzysowego organów administracji publicznej,
- nadzór nad funkcjonowaniem systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności,
- współpracę z podmiotami realizującymi monitoring środowiska,
- współdziałanie z podmiotami prowadzącymi akcje ratownicze, poszukiwawcze i humanitarne,
- realizację zadań stałego dyżuru na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa.

Finansowanie wykonywania zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego na poziomie gminnym planuje się w ramach budżetów gmin, w których tworzy się rezerwę celową na realizację zadań własnych z zakresu zarządzania kryzysowego w wysokości nie mniejszej niż 0,5% wydatków budżetu gminy, pomniejszych o wydatki inwestycyjne, wydatki na wynagrodzenia i pochodne oraz wydatki na obsługę długu (art. 26 u.z.k.).

Ustawą z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2012 r. poz. 1356, ze zm.; dalej: u.w.t.) do zadań własnych gmin zaliczono prowadzenie działań związanych z profilak-

tyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu (art. 41 ust. 1). Zadania gmin w tym zakresie w szczególności obejmują:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
- podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i 15 u.w.t. oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego,
- wspieranie zatrudnienia socjalnego przez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej.

Realizacja powyższych zadań jest prowadzona w postaci gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, stanowiącego część strategii rozwiązywania problemów społecznych, uchwalanego corocznie przez radę gminy. Program jest realizowany przez ośrodek pomocy społecznej lub inną jednostkę wskazaną w programie.

Wójtowie (burmistrzowie, prezydenci miast) powołują gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, w szczególności inicjujące wyżej wymienione działania oraz podejmujące czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego.

Przepisy art. 12 u.w.t. przyznają radzie gminy kompetencje do ustalenia, w drodze uchwały:

- dla terenu gminy (miasta) liczby punktów sprzedaży napojów zawierających powyżej 4,5% alkoholu (z wyjątkiem piwa), przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży, jak i w miejscu sprzedaży,
- zasady usytuowania na terenie gminy miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych.

Zgodnie z art. 30 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2013 r. poz. 217) na gminie ciąży obowiązek pokrycia kosztów transportu

sanitarnego pacjenta małoletniego lub osoby niezdolnej do samodzielnej egzystencji do miejsca pobytu, jeżeli przedstawiciel ustawowy pacjenta albo osoba, na której w stosunku do pacjenta ciąży ustawowy obowiązek alimentacyjny, nie odbiera pacjenta w wyznaczonym terminie. Koszty transportu sanitarnego ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania, a w przypadku niemożności ustalenia miejsca zamieszkania właściwa ze względu na ostatnie miejsce pobytu pacjenta. Gminie przysługuje roszczenie o zwrot tych kosztów od przedstawiciela ustawowego pacjenta albo od osoby, na której w stosunku do pacjenta ciąży ustawowy obowiązek alimentacyjny.

W art. 10 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2012 r. poz. 124, ze zm.) do zadań własnych gminy zaliczono przeciwdziałanie narkomanii. Do zadań gmin w tym zakresie należą:

- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
- pomoc społeczna osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w celu realizacji powyższych zadań opracowuje projekt gminnego programu przeciwdziałania narkomanii, który stanowi część gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Uchwała go rada gminy, a jest realizowany przez jednostkę wskazaną w programie.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. nr 180, poz. 1493, ze zm.; dalej: u.p.p.r.) do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

- opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności przez działania edukacyjne, służące

wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,

- zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Przepisy art. 9a u.p.p.r. konkretyzują działania gminy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach zespołu interdyscyplinarnego, określając tryb powoływania i składu zespołu oraz ustanawiając tryb jego pracy.

Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2013 r. poz. 135, ze zm.; dalej: u.w.r.) ustanawia obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej (art. 3 ust. 1). Zgodnie z art. 8 ust 1 u.w.r. wójt zapewnia rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wsparcie, które polega w szczególności na:

- analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie,
- wzmocnieniu roli i funkcji rodziny,
- rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny,
- podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny,
- pomocy w integracji rodziny,
- przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny,
- dążeniu do reintegracji rodziny.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka (art. 8 ust. 2 u.w.r.).

Zgodnie z przepisami ustawy do zadań własnych gminy w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej należy:

- opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny,
- tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
- tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci,

- finansowanie podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny oraz kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające,
- współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym,
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego,
- prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy,
- przekazywanie do biura informacji gospodarczej danych o powstawaniu zaległości z tytułu nieponoszenia opłaty miesięcznej za pobyt dziecka w pieczy zastępczej przez rodziców, za okres dłuższy niż 12 miesięcy.

Na mocy art. 179 u.w.r. wójt, w terminie do 31 marca każdego roku, składa radzie gminy roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz przedstawia potrzeby związane z realizacją zadań. Rada gminy, biorąc pod uwagę wskazane potrzeby, uchwała gminne programy wspierania rodziny.

Zgodnie z przepisami art. 191 ust. 9 i 10 u.w.r. gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka ponosi wydatki:

- na opiekę i wychowanie dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka, w przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej albo w rodzinnym domu dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, w wysokości:
 - a) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - b) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - c) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, w wypadku umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, w wysokości:
 - a) 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - b) 30% w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
 - c) 50% w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej,

- średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

Do wydatków na opiekę i wychowanie dziecka zalicza się (art. 192 u.w.r.):

- świadczenie na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej lub w rodzinnym domu dziecka,
- dodatek do świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka,
- dofinansowanie do wypoczynku dziecka,
- świadczenie na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka,
- świadczenie przyznane w związku z wystąpieniem zdarzenia losowego lub innego zdarzenia mającego wpływ na jakość sprawowanej opieki,
- środki finansowe na pokrycie nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka w rodzinnym domu dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka,
- środki finansowe na pomoc na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie,
- środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa, lub w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka, oraz środki finansowe związane ze zmianą tego lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego,
- świadczenie związane z remontem lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje rodzina zastępcza zawodowa lub jest prowadzony rodzinny dom dziecka,
- wynagrodzenie wraz z pochodnymi od wynagrodzenia dla zawodowej rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka i osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej oraz rodzinnym domu dziecka lub zajmujących się opieką i wychowaniem w rodzinnym domu dziecka,
- świadczenia dla rodziny pomocowej.

Zgodnie z art. 87 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162, poz. 1568, ze zm.; dalej: u.o.z.) wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Z realizacji programu wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

Ponadto do zadań wójta (burmistrza, prezydenta miasta) należy prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

Przepisy art. 71 u.o.z. stanowią, że zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego jest sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny ma jednostka samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 19 ust. 2 ustawy z 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642, ze zm.) gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.